

Smjernice za odgovorno korištenje alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci

UVOD

Umjetna inteligencija (UI) predstavlja ključan pokretač digitalne transformacije koji prožima sva područja života i rada. Iako donosi brojne nove mogućnosti za unaprjeđenje kvalitete života, globalnog prosperiteta i ekonomskog razvoja, nužno je istaknuti i potrebu za odgovornim upravljanjem i razvojem alata umjetne inteligencije.

Sveučilište u Rijeci, **prepoznajući prednosti i rizike korištenja alata UI, zalaže se za njihovo odgovorno, etičko, otvoreno, transparentno i inovativno korištenje** u skladu s Politikom korištenja alata UI na Sveučilištu u Rijeci (KLASA: 007-01/24-03/02, URBROJ: 2170-137-01-24-21 od 23. siječnja 2024. godine) kao temeljnim dokumentom za korištenje alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci. Svrha je ovih Smjernica za odgovorno korištenje alata umjetne inteligencije na Sveučilištu u Rijeci (dalje u tekstu: Smjernice) dati praktične upute i iznijeti primjere dobre prakse koji svim dionicima u nastavnom procesu na Sveučilištu u Rijeci omogućuju odgovorno korištenje alata umjetne inteligencije. Smjernice se redovito revidiraju kako bi se osigurala njihova usklađenost s trenutnim stanjem tehnoloških dostignuća i obrazovnih potreba.

UPORABA ALATA UMJETNE INTELIGENCIJE U NASTAVNOM PROCESU

- Sveučilište u Rijeci podržava **odgovornu i etičku upotrebu** alata UI u skladu sa zakonskim i regulatornim okvirom te standardima akademske čestitosti koje predstavljaju ključni faktor za njihovo uspješno i korisno integriranje u obrazovni sustav.
- Nastavnici imaju slobodu u donošenju odluke o korištenju alata UI u nastavnom procesu u skladu s Politikom korištenja alata UI na Sveučilištu u Rijeci.
- Nastavnici mogu dopustiti studentima korištenje alata UI, u mjeri i na načine u kojoj takva uporaba pridonosi postizanju ili poboljšanju ciljeva učenja pri čemu su pravila korištenja unaprijed objavljena u nastavnom planu kolegija.
- Posebne upute za korištenje alata UI u procesu učenja mogu dati nastavnici kao dio nastavnog plana i programa kolegija ili kao dio pisanih smjernica zadaće/ispita, na temelju jedinstvenih karakteristika kolegija. Preporuča se studente upoznati s pravilima korištenja alata UI na početku kolegija. Primjer upute: "Korištenje alata UI za poboljšanje vlastitog teksta uz navođenje korištenja alata je prihvatljivo uz objašnjenje razloga korištenja. Stvaranje teksta od nule uz pomoć UI nije u nijednom slučaju prihvatljivo. Korištenje alata UI suprotno uputama nastavnika smatrat će se povredom akademske čestitosti."

TRANSPARENTNOST I AKADEMSKI INTEGRITET

- Korištenje alata UI od strane svih dionika nastavnog procesa u svim njegovim dijelovima mora biti **transparentno** s eksplicitno i jasno citiranim izvorom. **Doslovno kopiranje teksta generiranog alatima UI bez navođenja izvora i provjere podataka nije dopušteno.** Odabir načina citiranja može definirati nastavnik, zavisno od znanstvenog područja u kojem se koriste alati UI, te uobičajenih pravila navođenja/citiranja istih.
- Navođenje/citiranje je obveza. Primjer navođenja/citiranja u popisu literature prema APA stilu:

Company. (Year). *AI Name* (version) [Descriptor]. URL

OpenAI. (2023). *ChatGPT* (Mar 14 version) [Large language model].
<https://chat.openai.com/chat>

Primjer navođenja/citiranja u tekstu prema APA stilu: (Tvrtka čiji UI alat se koristio, godina) npr. (OpenAI,2024) .

Korisne upute o pravilima navođenja/citiranja alata UI dostupne su na
<https://dal.ca.libguides.com/CitationStyleGuide/citing-ai#s-lg-box-16629045>

- Nastavnici su pozvani da integriraju ove alate s pažnjom i stručnošću, osiguravajući da pružaju obrazovno iskustvo koje **potiče kritičko razmišljanje, analitičke vještine i etičko razumijevanje primjene alata UI**. Nužno je osigurati da korištenje alata UI nadopunjuje, a ne zamjenjuje, interakciju sa studentima i mentorstvo, te da se isti koriste u skladu s načelima integriteta i odgovornosti prema studentima. Primjer korištenja: Alata UI mogu se koristiti u analizi više izvora kako bi se dobio uvid u šire područje neke znanstvene teme ili za “razgovor” samo s jednim opsežnim izvorom.
- Studenti bi trebali pristupiti alatima UI s ozbiljnošću i pažnjom, koristeći ih kao **pomoćna sredstva** za učenje i istraživanje, a ne kao zamjenu za vlastiti trud i angažman, interakciju s nastavnikom, proučavanje zadane literature, vježbu rješavanja zadataka i općenito rad na unaprjeđenju svojeg vlastitog znanja i vještina. Važno je da studenti razvijaju kritičko razmišljanje i sposobnost prosudbe u vezi s informacijama koje dobivaju putem alata UI, te da prepoznaju moguće pristranosti ili nedostatke u generiranim rezultatima. Primjer korištenja alata UI kao pomoćnog sredstva: uređivanje vlastitog teksta ili kao pomoć u prevođenju teksta.
- Korisnici alata UI moraju se upoznati te biti svjesni mogućnosti pogreške alata UI, posebno velikih jezičnih modela, te su dužni kritički prosuditi i provjeriti točnost informacija dobivenih alatima UI. Odgovornost za provjeru točnosti informacija je isključivo na korisnicima (studenti, nastavnici) alata UI. Primjer korištenja: provjeriti točnost informacija dobivenih alatima UI pronalaskom izvornog teksta, izjave, znanstvenog rada.

- Svi dionici nastavnog procesa obvezni su pridržavati se etičkih i akademskih normi integriteta prilikom upotrebe alata umjetne inteligencije, što podrazumijeva **izbjegavanje plagijata ili manipulacije podacima** te primjenu alata na način koji potiče osobni i akademski napredak.
- Radi osiguranja etičnosti i izbjegavanja plagijata studentskog rada, posebno u zadacima esejskog tipa, preporuča se studente uputiti u ispis prompta¹ upućenog alatu UI, kako bi nastavnik mogao provjeriti korištenje alata UI i originalnost studentskog rada.

ETIČNOST I ODGOVORNOST

- Dionici nastavnog procesa koji koriste alate UI **odgovorni su za potvrdu točnosti podataka, precizno navođenje kao i mogućnost dokazivanja korištenih izvora.**
- Nastavnici i studenti imaju mogućnost koristiti **Turnitin**, alat za provjeru izvornosti; međutim, nužno je uzeti u obzir njegova ograničenja, mogućnost pogrešaka ili nedovoljnog otkrivanja sadržaja generiranog alatima UI. U slučaju otkrivanja plagiranja, nastavnici i uprave sastavnica će postupati sukladno svim važećim propisima i aktima Sveučilišta u Rijeci.
- Dionici nastavnog procesa koji koriste alate UI trebaju biti svjesni **mogućih rizika i zakonskih ograničenja povezanih s dijeljenjem osobnih podataka**. Prilikom korištenja ovih alata, osobni podaci često se prikupljaju i koriste za obuku algoritama, s potencijalom da se ti podaci iskoriste u svrhu ciljanog oglašavanja ili drugih aktivnosti koje ne podupiru korisničke interese. Stoga je bitno da svi dionici u potpunosti razumiju moguće prijetnje i donose informirane odluke o dijeljenju osobnih podataka. Primjer korištenja: Nije dopušteno učitavati osobne podatke ili povjerljive dokumente odnosno dokumente za koje ne postoji odgovarajuća dozvola da se koriste u alatima UI.
- Posebnu pažnju treba pokloniti dijeljenju istraživačkih podataka i mjerenja s alatima UI, te isto izbjegavati s obzirom da time postaju dostupni drugim korisnicima alata UI. U tom smislu, potrebno je izuzetno pažljivo koristiti alate UI za obradu i analizu podataka dobivenih u vlastitom istraživačkom radu.
- Dionici nastavnog procesa koji koriste alate UI dužni su voditi računa o zaštiti intelektualnog vlasništva i autorskih prava u skladu s važećim zakonskim okvirom te o činjenici da je rad pojedinih alata UI vrlo često povezan s potencijalnim kršenjima navedenih prava. U slučaju dvojbe u kršenje navedenih prava od strane alata UI korisnici su dužni suzdržati se od uporabe dobivenog rezultata (npr. teksta, slike, prikaza, i sl.)

RAVNOTEŽA DIGITALNIH I NE-DIGITALNIH AKTIVNOSTI

- Sveučilište u Rijeci ističe važnost **održavanja ravnoteže između digitalnih i ne-digitalnih aktivnosti** u svrhu promicanja dobrobiti i očuvanja mentalnog zdravlja studenata i

¹ Prompt je tekst na prirodnom jeziku koji opisuje zadatak koji alat umjetne inteligencije treba obaviti (Radford et al. (2019), "[Language Models are Unsupervised Multitask Learners](#)", OpenAI).

nastavnog osoblja. Kroz pažljivo usmjerenu integraciju obrazovnih procesa s korištenjem alata umjetne inteligencije, Sveučilište teži osigurati da se alati UI koriste kao potpora akademskom napretku. Sveučilište se istovremeno zalaže za dosljedno poštivanje najviših akademskih standarda, te aktivno sprječava sve potencijalne prijetnje u tom području. Slijedom toga, Sveučilište u Rijeci planira kontinuirano istraživati najbolje prakse integriranja alata UI u znanstveno-istraživačke i obrazovne procese te implementirati politike koje potiču odgovoran odnos prema uporabi umjetne inteligencije.

DODATAK: PRAKTIČNE PREPORUKE ZA KORIŠTENJE ALATA UI

- Na razini institucije dogovoriti opća pravila korištenja alata UI te s njima upoznati sve nastavnike i zaposlenike.
- Upoznati studente s pravilima korištenja alata UI na početku kolegija, u usmenoj i/ili pisanoj formi.
- Inzistirati na pravilnom i odgovornom korištenju alata UI te njegovom ispravnom citiranju.
- U svrhu provjere originalnosti studentskog rada i ispravnog korištenja alata UI, koristiti odgovarajuće alate (npr. Turnitin) te zahtijevati od studenta ispis korištenog prompta.
- Upoznati studente te nastojati spriječiti dijeljenje osobnih i osjetljivih podataka, kao i zaštićenih podataka s alatima UI.
- Upoznati studente te s izrazitom pažnjom dijeliti istraživačke podatke sa alatima UI, posebno ukoliko se alati UI koriste u obradi i analizi takvih podataka.
- Korisnici alata UI, a posebno studenti, moraju biti svjesni da alati UI često griješe i izmišljaju informacije i podatke.
- Korisnici alata UI, a posebno studenti, dužni su provjeriti istinitost informacija dobivenih pomoću alata UI, prije svega pronalaženjem izvornog teksta ili znanstvenog rada. Odgovornost provjere istinitosti i točnosti isključivo je na korisniku alata UI, a ne na samom alatu UI.

DODATAK: PRIMJERI DOBRE PRAKSE

- Potiču se nastavnici da primjere dobre prakse korištenja alata UI u nastavnom procesu pošalju na pou@uniri.hr. Primjeri dobre prakse dostupni su na poveznici: [Kvaliteta i E-učenje](#)

Prijedlog smjernica je izradilo Povjerenstvo za online učenje Sveučilišta u Rijeci.